

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2022

Hana Štanglová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Hana Štanglová

Vstup jedince do skupiny v rámci Dětského domova se školou

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vstup jedince do skupiny v rámci Dětského domova se školou“ vypracovala sama pod odborným vedením. Dále prohlašuji, že všechny užité zdroje jsou zahrnuty v seznamu použité literatury a internetových zdrojů.

V Olomouci dne 12. 6. 2022.

.....

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Kateřině Jeřábkové Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, její podnětné rady, připomínky a pobídky k zamyšlení. Děkuji také své rodině za trpělivost a podporu. V neposlední řadě děkuji Mgr. Stanislavě Černé za její vstřícnost, cenné rady a psychickou podporu.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Vstup nového klienta do skupiny	8
1.1 Typy zařízení ústavní výchovy	8
1.2 Věk klienta při příchodu do DDS	10
1.3 Rizikové a problémové chování, poruchy chování	12
2 Dětský domov se školou Chrudim	14
2.1 Charakteristika zařízení	14
2.2 Rodinná skupina v Dětském domově se školou	17
2.3 Proces příchodu do Dětského domova se školou	18
2.4 Podání návrhu na nařízení ústavní výchovy	19
2.5 Příchod do zařízení	20
2.6 Příprava skupiny na příchod nového člena	21
2.7 Pedagogičtí pracovníci a příchod nového klienta	23
3 Metodologie výzkumu	25
3.1 Cíle praktické části	25
3.2 Výzkumný vzorek	26
3.3 Metoda a průběh sběru dat	27
3.4 Metoda analýzy dat	28
3.5 Výsledky výzkumu	28
Závěr práce	36
Seznam tabulek	38
ZDROJE	39
Seznam literatury	39
Internetové zdroje	40
Anotace	41

ÚVOD

Umístění dítěte do ústavní péče je zlomovým okamžikem v jeho životě. „Čelí adaptační krizi, která může vstup do nového prostředí socializačně znehodnotit.“ (Helus, 2015, s.133). Během mé práce v Dětském domově se školou (dále jen DDŠ) se relativně často setkávám se situací, kdy do skupiny nastupuje nový klient. Tato situace je plná výzev jak pro klienta samotného, tak pro rodinnou skupinu, do které se má nově přichodzí klient začlenit a v neposlední řadě i pro zaměstnance DDŠ – pedagogické pracovníky (vychovatel a učitele) i pro další pracovníky, kteří se s klienty v rámci DDŠ denně setkávají, jako jsou etopedi, sociální pracovníci apod.

Příchod nového klienta je vždy spojen s přípravami jak v rámci rodinné skupiny, tak mezi zaměstnanci DDŠ. Tento proces bývá nezřídka doprovázen konfliktními situacemi. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla podívat podrobněji na proces příchodu nového klienta do DDŠ a zaměřit se na konkrétní konfliktní situace, se kterými se setkávají nově přichodzí klienti do rodinné skupiny v DDŠ, jejich příčiny a způsoby řešení.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je popsat proces vstupu dvou nově nastupujících klientů do rodinné skupiny v rámci DDŠ Chrudim. V praktické části jsem si stanovila dílčí cíle. Popsat, s jakými konfliktními situacemi se setkali nově přichodzí klienti ze strany dalších, stávajících klientů DDŠ, a naopak jaké konfliktní situace se objevily ze strany nových klientů. Popsat, jakými způsoby byly tyto konfliktní situace řešeny. Popsat výzvy, kterým čelili pedagogičtí pracovníci (vychovatelé), kteří s nastupujícími klienty pracovali. V neposlední řadě zjistit odlišnosti v procesu přijetí u klientů přicházejících na rodinnou skupinu z různých prostředí.

Vzhledem k rozsahu mé bakalářské práce jsem záměrným výběrem zvolila dva chlapce, kteří splňovali předem daná kritéria (přibližně shodná doba nástupu do DDŠ, první zkušenost s nástupem do DDŠ a rozdílnost prostředí, z kterého do DDŠ přicházejí). Zaměřila jsem se na konfliktní situace, s kterými se setkali v rámci nástupu na jednu rodinnou skupinu v Dětském domově se školou v Chrudimi.

Sběr dat probíhal analýzou individuálních rozhovorů v záznamovém deníku, analýzou skupinové reflexe zaznamenané tamtéž, analýzou kompletních záznamů v elektronickém evidenčním systému EVIX (záznamy od ostatních pedagogických pracovníků – učitelů a vychovatelů sloužících na dané rodinné skupině), analýzou dat z dlouhodobého zúčastněného pozorování v záznamovém v deníku, analýzou dat z dostupné dokumentace (osobní karta

klienta, rozsudek nebo usnesení soudu, závěrečné zprávy ze zařízení, v kterých byl jeden z vybraných klientů umístěn před nástupem do DDŠ Chrudim).

1 Vstup nového klienta do skupiny

V této kapitole budou popsány typy zařízení ústavní výchovy, budou zde uvedeny informace o věku klienta při příchodu do DDŠ. Dále zde budou vymezeny pojmy rizikové chování, problémové chování a poruchy chování.

1.1 Typy zařízení ústavní výchovy

Druhy ústavní výchovy v České republice definuje Zákon č. 109/2002 Sb. – „*Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*“.

Ústavní výchovu nařizuje soud. Soud zjišťuje, zda „*jsou výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav anebo řádný vývoj ohroženy nebo vážně narušeny a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, případně, pokud rodiče z jiných vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit.*“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2018, s.1). Soud zjišťuje i majetkové a bytové poměry rodičů, ale pokud jsou tyto nevyhovující, nemohou být jediným důvodem pro nařízení ústavní výchovy, pokud nejsou splněna i další kritéria. Černá (2019) zdůrazňuje důležitost prevence. V souvislosti s ústavní a náhradní rodinnou péčí bychom neměli zapomínat na preventivní a podpůrné programy, sanaci rodiny, rodinné konference, psychoterapii, rodinnou terapii, které mohou pomoci biologickým rodičům zlepšit jejich kompetence, rodičovské dovednosti, změnit návyky a životní podmínky. Dále zmiňuje, že sama podstata náhradní rodinné péče nebo pěstounské péče spočívá v tom, že poskytuje dítěti bezpečné rodinné prostředí po dobu, kdy biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí poskytovat dostatečnou péči sami. Možnost umístění dítěte do péče fyzické osoby je vždy na prvním místě. Shodují se na tom i odborníci a profesionálové jako jsou sociální pracovníci, pediatři, psychologové apod. Dítě má právo vyrůstat v přirozeném prostředí. Jestliže se dítě nachází v takové situaci, která je pro něj ohrožující, nebo jeho chování vykazuje takové znaky, které brání jeho řádnému vývoji a péče nebo dohled orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) nevede k úpravě poměrů, může dojít k umístění dítěte do **diagnostického ústavu**. Diagnostický ústav plní úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické a výchovné. Klient zde absolvuje pedagogická a psychologická vyšetření. Na základě těchto vyšetření je stanoven další postup v péči o dítě. Jednou z možností je pokračování ústavní výchovy v některém dětském domově, v dětském domově se školou nebo ve výchovném ústavu. Další možností je umístění dítěte do náhradní rodinné péče, pěstounské péče. Sama podstata náhradní rodinné péče nebo pěstounské péče spočívá v tom, že poskytuje dítěti

bezpečné rodinné prostředí po dobu, kdy biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí poskytovat dostatečnou péči sami. Po dobu pobytu dítěte v diagnostickém ústavu se také může podařit stabilizovat dítě a upravit rodinné poměry natolik, aby byl možný návrat domů (Zákon 109/2002 Sb., § 5).

Ochranná výchova je nařízena soudem tehdy, pokud se nezletilý nedopouští jen „banálních“ přestupků, které je možné vyřešit v rámci výchovných opatření, ale pokud jsou jeho činy protiprávní, uvedené v trestním zákoníku, poté je nezletilému jedinci soudem uložena ochranná výchova. Konkrétní zařízení určuje diagnostický ústav. Pokud má dítě splněnou povinnou školní docházku, je umístěno do **výchovného ústavu**. Výchovný ústav plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Klienty jsou děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2018, s.1).

Pokud si povinnou školní docházku stále plní, je umístěno do **dětského domova se školou**. Na rozdíl od dětského domova, ve kterém děti navštěvují základní školy v okolí zařízení, je základní škola přímo součástí DDŠ. Zákon však i v tomto případě umožňuje na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazení dítěte do školy, která není součástí zařízení (Zákon č. 109/2002 Sb., § 14).

Děti, kterým je nařízena ústavní výchova, ale nemají závažné poruchy chování, jsou umístěné v **Dětském domově**. Dětský domov plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální, s ohledem na individuální potřeby nezletilého dítěte. Vzdělávání probíhá mimo dětský domov, škola není součástí dětského domova (Zákon 109/2002 Sb., § 12).

Délka ústavní výchovy nařízené soudem je maximálně tři roky. Lze ji prodloužit, pokud důvody k jejímu nařízení stále trvají (což se každý půlrok přezkoumává), a to i opakovaně. Dítě může mít ústavní výchovu nařízenou až do své zletilosti, výjimečně i o rok déle. *„Podnět na zrušení může podat ředitel zařízení, ve kterém je dítě umístěno. Zrušení může soudu dále navrhnout rodič nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). OSPOD spolupracuje s rodinou prostřednictvím pověřené sociální pracovnice.“* (Dětský domov, 2018). Zákon ukládá výše uvedeným zařízením povinnost zajistit nezletilým osobám, což jsou zpravidla děti od 3 do 18 let zdravý vývoj, řádnou výchovu a vzdělání. Ve všech těchto zařízeních je klientům poskytováno bezúplatně ubytování, stravování a ošacení. Zařízení hradí také nezbytně nutné náklady na vzdělání, učební potřeby a pomůcky, náklady na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění. (Zákon č. 109/2002 Sb., § 2)

Zařízení se podílejí na úhradě nebo zcela hradí potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost, náklady na soutěžní akce, rekreace, náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu. Zákon č. 460/2013 Sb., ve znění pozdějších dodatků, stanovuje částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku klientovi v zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

1.2 Věk klienta při příchodu do DDŠ

Každý věk s sebou nese určitá specifika, a proto je nesmírně důležité zohlednit vývojové hledisko při práci s klienty. Procházka (2021) konstatuje, že psychický vývoj je tvořen posloupností, jeho jednotlivé fáze na sebe vzájemně navazují a probíhá kontinuálně. V každém vývojovém období se rozvíjí a vznikají řady psychických funkcí. V určitém čase jsou „křehčí a zranitelnější“ než jindy. Některé psychické funkce se mohou plně rozvinout pouze v určitém vývojovém období (respektive do určitého kritického věku). V případě, že k jejich rozvinutí nedojde, nelze už nikdy počítat s optimálním rozvojem do plné kapacity.

Do dětského domova se školou obecně přicházejí klienti ve školním věku (od 6 let), ale ne do DDŠ Chrudim. Sem v současné době přicházejí klienti staršího školního věku (11 až 15 let). Toto je věk, kdy dochází v organismu dětí k hormonálním změnám, a díky tomu se začínají projevovat změny v jejich chování a prožívání. Právě v tomto období se často začínají objevovat i výchovné problémy, které mohou přerůst v poruchu chování. Právě v tomto období mohou děti snadněji podlehnout vlivu vrstevnické skupiny v rámci které se často potkávají se sociálně patologickými jevy.

Děti, ve věku, kdy přicházejí do DDŠ, jsou často přecitlivělé, náladové, žárlivé, uzavřené. Langmeier (2010, s. 18) zdůrazňuje jejich větší tendenci k selhávání ve škole, k záškoláctví, kouření, zneužívání drog, předčasné sexuální aktivitě, krádežím v obchodech apod. Dále upozorňuje na důležitost zdravých sociálních vztahů, vymezení sociální identity a vlivu okolí na možném vzniku problémového chování u dětí, přestože připouští, že: *„Interpersonálně problémoví, sociopatičtí jedinci sice často mívají zvláštní (převážně temperamentové a motivové) duševní dispozice vrozeny.“*

Děti do DDŠ přicházejí často z rodin velmi sociálně slabých, z neúplných rodin, z rodin dysfunkčních či dokonce afunkčních. Často je doprovází další komplikace, nízká frustrační tolerance, citová deprivace, specifické poruchy učení. Chování těchto dětí bývá obtížně zvladatelné a v běžných sociálních situacích společensky nepřijatelné.

Klientům jsou před nástupem do DDŠ diagnostikovány konkrétní poruchy chování během pobytu v Diagnostickém ústavu, který předchází příchodu do DDŠ. V případě Dětského domova se školou Chrudim je nejčastějším projevem poruchy chování nerespektování autorit, agresivita a záškoláctví viz. tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 Důvody umístění v zařízení (DDŠ Chrudim) ke dni 31.12.2021

Důvody umístění v zařízení	Počet klientů, u kterých byly zaznamenány tyto důvody
Domácí krádeže	6
Záškoláctví	18
Nerespektování autorit	28
Agresivita	19
Vulgarity	15
Páchání provinění	6
Nedostatečná péče	12
Lhaní	8
CAN	2
Toulky	10
Zneužívání návykových látek	7
Sebepoškozování	2
Špatné rodinné a osobní vztahy (pěstounská péče)	2
Odebrání OSPOD (agresivita otce)	1
Útěky	5
Týrání	1
Závadová parta	4

Zdroj: Dětský domov se školou Chrudim, Evidenční elektronický systém EVIX

1.3 Rizikové a problémové chování, poruchy chování

Nejprve je třeba ujasnit si rozdíl mezi rizikovým chováním, problémovým chováním, poruchami chování a specifickými poruchami chování. Hutyrová (2013) zdůrazňuje, že ani odborníci se leckdy neshodnou, které projevy chování už lze označit jako problémové či pojmem porucha chování. Upozorňuje na důležitost toho, jak moc intenzivní a jak dlouhotrvající projevy chování jsou, protože „*Každé dítě projevívá občas nějakou necitlivost nebo neposlušnost*“ (Hutyrová, 2013, s. 39). Rovněž považuje za příčinu možného zkrácení při posuzování projevů chování „*hodnotová měřítká, morální schémata a toleranci posuzovatele*“.

Podle Hutyrové (2013, s. 11) rozlišujeme sedm základních typů **rizikového chování**: „*záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, závislostní chování.*“ U dětí, přicházejících do DDŠ Chrudim, pozorujeme nejčastěji projevy záškoláctví, šikany, agrese a závislostního chování, ale potkáváme se i se dvěma okruhy, které Hutyrová (tamtéž) označuje, že je „*nelze jednoznačně zařadit do okruhu rizikového chování*“ a to „*poruchy příjmu potravy a poruchy a problémy spojené se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte*“. (viz. tabulka č.1, s. 11).

U dětí, kterým je nařízena ústavní výchova v DDŠ, dochází k součinnosti dvou nebo více projevů rizikového chování. Pokud se propojí jednotlivé projevy rizikového chování a jedinec se chová rizikově i v dalších oblastech, hovoříme o **problémovém chování** – syndromu problémového chování. (Širůčková 2007 in Miovský, 2010).

Jeřábková (2013, s. 63) uvádí: „**Poruchami chování** bývá obvykle označována celá škála projevů, jako jsou agrese, vandalismus, porušování pravidel a norem, krádeže, lhaní atd. Abychom však mohli diagnostikovat skutečnou poruchu, musí být tyto jevy přítomny v chování dítěte po dobu nejméně šesti měsíců.“

Světová zdravotnická organizace (WHO) ve své desáté revizi klasifikací nemocí (dále jen MKN – 10) definuje poruchu chování F91 takto: „*Poruchy chování jsou charakterizovány opakovaným a přetrvávajícím agresivním, asociálním nebo vzdorovitým chováním. Takové chování by mělo výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku, mělo by být proto mnohem závažnější než běžné dětské zlobení nebo rebelantství dospívajících a mělo by mít trvalejší ráz (šest měsíců nebo déle). Tento druh poruch chování však může být projevem i jiné psychiatrické poruchy a v takovém případě má být preferována příslušná diagnóza. Chováním, na němž je diagnóza založena je například nadměrné praní se nebo týrání, krutost k lidem nebo ke zvířatům, závažné destrukce majetku, zakládání požárů, krádeže, opakované*

lži, záškoláctví a útěky z domova, neobvykle časté a silné výbuchy vzteku a nekázeň. Pro diagnózu postačuje jeden z těchto typů chování, pokud je výrazný, nestačí však ojedinělý disociální čin.“ (F90-F98 - Poruchy chování, 2022)

Hutyrová (2013, s. 45) klade velký důraz na rozlišení specifických a nespecifických poruch chování. Správná diagnostika pomůže použít správné formy prevence či následné intervence. Specifické poruchy vznikají *„vlivem působení různých vnějších a vnitřních faktorů na podkladě existujícího prokázaného oslabení nebo změn v centrální nervové soustavě.“* Ostatní poruchy chování, vzniklé z jiných příčin, nazýváme nespecifické poruchy chování.

2 Dětský domov se školou Chrudim

V této kapitole bude popsán Dětský domov se školou v Chrudimi, budou uvedeny informace o zřizovateli a informace o pracovnících zařízení. Dále bude podrobně popsán proces příchodu nového dítěte do zařízení. Zároveň budou přiblíženy přípravy skupiny na příchod nového klienty.

2.1 Charakteristika zařízení

„Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola Chrudim je právním subjektem zřízeným MŠMT zřizovací listinou č. j. 27 696/92-26 a změnou zřizovací listiny – dodatek č. 4 č. j. 12319/02-21 ze dne 7. 2. 2002 s platností od 1. 3. 2002 jako Dětský výchovný ústav. Od 1. 1. 2004 se mění Dětský výchovný ústav podle zákona č. 109/2002Sb. změnou zřizovací listiny – dodatek č. 5 č. j. 28 990/03-25 ze dne 8. 12. 2003 na Dětský domov se školou. V síti škol je zařazen rozhodnutím č. j. 31 625/03-21 ze dne 17. 12. 2003 s účinností od 1. 1. 2004.“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 4)

Celkově má Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola Chrudim (dále jen DDŠ Chrudim) kapacitu 47 dětí. Děti jsou rozděleny do 6 rodinných skupin, na každé skupině je maximálně 8 dětí. Každá skupina má samostatný byt. Děti mají svoje pokoje, na každém pokoji bydlí maximálně 2 děti. Mají společný obývací pokoj, kuchyň s jídelním koutem, koupelnu a toalety. V zařízení mohou děti využívat hernu stolního tenisu, místnost pro muzikoterapii, plně vybavenou tělocvičnu, posilovnu, vybavené dílny pro pracovní činnosti, výtvarnou dílnu a cvičnou kuchyňku. V areálu DDŠ jsou 2 hřiště s umělým povrchem na fotbal a volejbal. V rámci vyučování a pracovních činností se děti podílejí na péči o pozemky a skleník. K dispozici je i bohaté sportovní vybavení – kola, brusle, lyže, čluny a další sportovní náčiní.

Škola je součástí budovy DDŠ, děti jsou zde vyučovány v 6 třídách. *„Škola realizuje vzdělávání žáků dle vzdělávacího programu pro základní vzdělávání Cesta do života č. j. 231/, Cesta do života č. j. 232/09 ve znění pozdějších dodatků.“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 8). Týdenní komunitní setkávání, hodnocení, besídky a další společenské akce probíhají ve velké společenské místnosti, která se nachází přímo v zařízení.*

DDŠ Chrudim zajišťuje pro děti mimo běžné lékařské péče i pravidelné návštěvy specialistů, například dětského psychiatra, logopeda, očního lékaře. Spolupracuje s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Chrudimi, se školními a klinickými psychology. *„Děti často dokončují v DDŠ povinnou školní docházku, případně přípravu na povolání. Pokud děti z*

DDŠ odcházejí, vrací se do původních rodin nebo jsou přemísťovány do sítě školských zařízení pro výkon ústavní výchovy.“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 7).

V DDŠ je péče o klienty zajištěna 24 hodin denně. Pedagogickou činnost v zařízení zajišťují pedagogičtí pracovníci, definovaní v § 2 Zákona č. 563/2004 Sb o pedagogických pracovnících. Ve všední dny navštěvují děti základní školu, která je součástí zařízení. O víkendech a po vyučování tráví čas v rodinné skupině. Každou rodinnou skupinu (5 – 8 dětí) mají na starosti 2 až 3 vychovatelé. Zajišťují nepřetržitou péči o rodinnou skupinu, plánují řízenou i odpočinkovou činnost a volnočasové aktivity. Na bezpečnost klientů v nočních hodinách dohlížejí asistenti pedagoga. Asistenti pedagoga jsou případně nápomocní při hygienické obsluze, sebeobsluze, při péči o nemocné klienty, při doprovodu na vyšetření k lékaři apod. (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 9).

Cílem výchovné práce je podněcovat děti k tvořivému myšlení, logickému uvažování, rozvíjet u nich schopnost spolupracovat, respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých. (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 11).

Každý klient v DDŠ má svého klíčového pracovníka. Úkolem klíčového pracovníka je být konkrétnímu dítěti průvodcem a podporovatelem během celého pobytu v DDŠ. Klíčový pracovník se účastní případových konferencí, vypracovává PROD (program rozvoje osobnosti dítěte), průběžně mapuje chování klienta a jeho změny, má přehled o chování žáka ve škole a zajímá se o jeho další vzdělávání. Důležitá je jeho role i tehdy, když klient opouští DDŠ: *„Dodává podklady pro výstupní hodnocení při odchodu dítěte, zodpovídá za vypracování a dodržování plánu opouštění péče, zodpovídá za vypracování a dodržování plánu následné péče, poskytuje následnou péči.*“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 13).

DDŠ Chrudim usiluje o naplnění individuálních potřeb každého klienta, individuální přístup ke každému klientovi a využívá expresivně intervenčních přístupů, terapií (canisterapie, ergoterapie, muzikoterapie atd.). Pro zdárný chod DDŠ a naplnění výchovných cílů je nezbytné dodržovat režimová opatření. *„Režimová složka výchovného působení DDŠ, stanovení pravidel života komunity i skupiny, jejich vyžadování, dodržování, je další součástí komplexní péče. Poskytuje transparentnost, zřetelnost pravidel, bezpečnost v opakujících se činnostech a režimových prvcích.*“ (Školní vzdělávací program výchovné činnosti, 2016, s. 13).

V roce 2019, před propuknutím pandemie Covid – 19 v České republice, přišlo do DDŠ 27 klientů. V období pandemie se tento počet snížil a v roce 2020 to bylo pouze 17 klientů. V

následujícím roce 2021 byl počet i nadále nižší, jednalo se o 18 nových klientů viz. tabulka č. 2. V roce 2022 se situace začíná opět měnit a z aktuálních údajů vyplývá, že počet přijímaných klientů v roce 2022 se vrátí do stavu před pandemií. Již za první dva měsíce roku 2022 přišlo do zařízení 8 nových klientů.

Tabulka č.2 Příchody klientů do DDŠ Chrudim

Příchody do DDŠ Chrudim	
Rok	Příchody
2021	17
2020	18
2019	27
2018	13
2017	16
2016	21
2015	22
2014	13
2013	16
2012	12
2011	21
2010	12
2009	29
2008	21
2007	12
2006	23
2005	18
2004	20
2003	17
2002	16

2001	17
2000	20
1999	12
1998	5
1997	13
1996	10
1995	15
1994	19
1993	18
1992	18

Zdroj: Dětský domov se školou Chrudim, Evidenční elektronický systém EVIX

2.2 Rodinná skupina v Dětském domově se školou

Denní režim rodinné skupiny je v souladu s denním režimem DDŠ. Kmenoví vychovatelé plánují dopředu týdenní výchovné programy, kde jsou pravidelně se opakující činnosti (3x týdně pracovní činnosti, 2x týdně zájmové kroužky, 1x týdně společná komunita pro všechny klienty a pedagogické pracovníky, 1x týdně společné hodnocení předešlých dnů na společenském sále pro všechny klienty a pedagogické pracovníky, každodenní volné vycházky, příprava do školy, úklidy, hygiena, osobní volno, řízené činnosti, každodenní reflexe skupiny). V rámci řízených činností se program volí tak, aby naplňoval výchovně vzdělávací plány, především v těchto oblastech – sociální dovednosti, vzdělávání, příprava na samostatný život, sportovní činnosti, tvůrčí činnosti, odpočinkové (relaxační) činnosti. Součástí programu DDŠ jsou časté turistické výlety do přírody, sportovní aktivity v rámci DDŠ (např. celoroční soutěžení mezi rozlosovanými týmy v tradičních i netradičních sportovních disciplínách „Liga mistrů“ apod.), návštěva kulturních akcí (kino, divadlo, výstavy apod.). Vychovatelé plánují týdenní program v souladu s potřebami a zájmy dané rodinné skupiny, s ohledem na individualitu jednotlivých členů. Program se flexibilně přizpůsobuje momentálnímu emocionálnímu rozpoložení rodinné skupiny, reaguje na aktuální počet klientů na rodinné skupině, na počasí apod. Správné rozložení a naplánování činností má velký vliv na celkové klima skupiny, které ovlivňuje nejen vstup nového klienta na

skupinu. Matoušek (1999) zdůrazňuje důležitost „záložního plánu“. Zřídka kdy se nám podaří pro danou aktivitu nadchnout celou rodinnou skupinu.

S ohledem na citlivý přístup k nově příchozímu klientovi je třeba zohlednit, s jakými konkrétními důvody, výchovnými problémy, klient do DDŠ přichází. V našem zařízení je momentálně nerovnoměrně zastoupeno hned několik těchto důvodů. Zpravidla u jednoho klienta zaznamenáváme několik různých důvodů (viz. tabulka č.1, s. 11).

2.3 Proces příchodu do Dětského domova se školou

Tato část se bude věnovat příchodu dítěte do Dětského domova se školou. V její první části bude popsán proces, který předchází podání návrhu na umístění dítěte v konkrétním zařízení. Dále se bude věnovat podání návrhu na umístění dítěte, nabytí právní moci vydaného rozhodnutí a následně samotným příchodem dítěte do zařízení.

Děti, které přicházejí do dětského domova se školou, jsou v rámci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v péči sociální kurately. Tito sociální pracovníci pracují podle § 31, zákona 359/1999 Sb. s dětmi a nezletilými, kteří zanedbávají školní docházku a vedou zahálčivý nebo nemravný život, nezajímají se o práci nebo studium. Užívají drogy, alkohol nebo se živí prostitucí. Dále s mladistvými, kteří spáchali trestný čin nebo dětmi mladšími patnácti let které se dopustily činu jinak trestného, případně páchají přestupky a dopouštějí se útěků.

Ještě, než se zainteresované osoby rozhodnou pro tak závažný krok, jakým je umístění dítěte do ústavní výchovy, měly by být vyčerpány všechny kroky a intervence ze strany OSPOD, které by umožnily zdravý vývoj jedince v přirozeném prostředí. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností a soudy mají podle zákona 359/1999 Sb. možnost uložit výchovná opatření podle § 13, a to nejen dětem ale také rodičům a osobám odpovědným za výchovu. Z Ročního výkazu o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2017 vyplývá, že například povinnost využít odbornou poradenskou pomoc byla nařízena pouze v 78 případech, a to z celkového počtu 200 490 případů v evidenci OSPOD, respektive z počtu 3 766 dětí, které byly v daném roce odebrány z rodiny nebo péče jiné pečující osoby.

Jestliže se situace v rodině a chování dítěte vyvíjí i nadále nepříznivě, rozhoduje se o podání návrhu na nařízení ústavní výchovy. Před zahájením jednání o umístění dítěte do dětského domova se školou kontaktuje kurátor dítěte konkrétní zařízení se žádostí o potvrzení volné

kapacity pro jeho umístění. Dětský domov se písemně v dané věci vyjádří. V některých případech svoje vyjádření konzultuje dětský domov se školou s dětským diagnostickým ústavem, který je pověřen jeho metodickým vedením.

Podmínkou pro souhlas zařízení s umístěním konkrétního dítěte, není pouze volná kapacita zařízení, ale především vyhodnocení, zda je pro dítě dané zařízení vhodné. Jednou z podmínek vhodnosti je například vzdálenost vybraného zařízení od místa aktuálního bydliště nezletilého dítěte. Podle Občanského zákoníku 89/2012 Sb., § 971 soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých. Dalším z kritérií jsou vztahy mezi pohlavími, užívání návykových látek a podobně. Důležitým kritériem je také typ školy, která je součástí zařízení. Například pro zajištění podpory a vzdělávání žáků s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení a chování nebo autismem jsou vhodná zařízení, která mají zřízenou školu nebo třídu podle § 16 odst. 9 Školského zákona 561/2004 Sb.

2.4 Podání návrhu na nařízení ústavní výchovy

Ústavní výchova je obecně definována zákonem č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, a to v § 971–975. Návrh na nařízení ústavní výchovy může soudu podat nejen OSPOD, ale také rodič, nebo jiná pečující osoba. O nařízení ústavní výchovy rozhoduje vždy soud v soudním řízení. Soud veřejně vysloví rozhodnutí v dané věci ve výroku rozsudku. Písemné vyhotovení rozsudku, které soud vypracuje zpravidla do 30 dnů od jednání, se doručuje účastníkům řízení do vlastních rukou. Pokud se účastníci jednání nevzdali při jednání práva na odvolání, mohou se proti rozsudku do 15 dnů od jeho doručení odvolat. Doručený rozsudek, proti kterému nebylo včas podáno odvolání, je v právní moci a může být vykonán (Zákon č. 89/2012 Sb., § 152 - 166).

Můžeme tedy říci, že v ideálním případě, kdy soud nařídí jednání do 30 dnů od podání návrhu, rozhodne při prvním jednání, vypracuje do 30 dnů písemně rozsudek, který bude doručen nejpozději ve lhůtě 10 dnů od odeslání a nebude do 15 dnů podáno odvolání, nabyde rozsudek právní moci téměř po třech měsících. S rozsudkem, na kterém je vyznačeno datum nabytí právní moci může být dítě umístěno do zařízení pro výkon ústavní výchovy.

Vyžadují-li to okolnosti případu nebo je dítě bez domova v ohrožení zdraví nebo života, může být podán také návrh na nařízení předběžného opatření podle zákona 99/1963 Sb. Občanský

soudní řád § 74-77. O takovém návrhu rozhoduje předseda senátu bez slyšení účastníků bezodkladně nebo do 7 dnů a vydává v dané věci usnesení. Usnesení je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno, vyneseno nebo doručeno (Zákon č. 89/2012 Sb., § 167 - 154). Tímto krokem je výrazně zkrácena doba od podání návrhu k umístění dítěte do zařízení. Nejkratší možná doba je 24 hodin, toto rychlé předběžné opatření je však využíváno pouze ve výjimečných případech, kdy je dítě nutné ochránit a umístit do zařízení bezodkladně. V praxi dětských domovů je obvyklé 7denní předběžné opatření, které je vykonatelné vnesením usnesení nebo doručením usnesení povinným. Povinnými jsou v tomto případě rodiče, osoby odpovědné za výchovu a zařízení pro výkon ústavní výchovy.

2.5 Příchod do zařízení

V okamžiku, kdy je k dispozici rozsudek nebo usnesení soudu, které je vykonatelné nebo nabylo právní moci, přichází dítě do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Do dětského domova se školou přicházejí děti ze 3 směrů. Přibližně třetina dětí přichází z rodiny, další skupina je z dětských domovů, a dále z diagnostických ústavů.

Česká republika se dlouhodobě vyznačuje vysokým počtem dětí vyrůstajících v ústavní výchově. Podle dostupných statistických dat (viz. tabulka č. 3) je v posledních letech mírný úbytek dětí v institucionální péči, ale zároveň samotná statistika upozorňuje na fakt, že dochází ke značnému zkreslení údajů díky tomu, že např. výkazy nezachycují děti, které prošly kratšími pobyty v ústavu během roku, a proto je dle této statistiky skutečný počet dětí, které projdou ústavní výchovou v České republice výrazně vyšší, než předkládají tyto dílčí statistické informace. (Národní strategie ochrany práv dětí, 2020)

Gabriel a Novák (2008, s. 8) popisují, že mimo svoji biologickou rodinu vyrůstá asi 1 % dětí, pouze minimum z těchto dětí je však úplnými sirotky. Matoušek (2008, s. 44) v této souvislosti používá termín sociální sirotci, o které se není jejich rodina schopna nebo ochotna postarat.

Tabulka č.3 Školská zařízení a počty umístěných dětí od r. 2011 do r. 2019

	Školská zařízení	Dětské domovy pro děti do 3 let věku	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	CELKEM
2011	7150	1428	834	995	10407
2012	6941	1397	769	1020	10127
2013	6549	1233	646	1088	9516
2014	6495	1213	577	1259	9544
2015	6482	1174	538	778	8972
2016	6500	1037	595	629	8761
2017	6345	922	447	720	8434
2018	6394	881	429	504	8208
2019	6553	818	435	523	8329

(Zdroj: MPSV, v tabulce **školská zařízení** jsou zahrnuty i údaje mladých dospělých pobývajících ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy formou tzv. smluvního pobytu, tzn. včetně umístění do DDS)

2.6 Příprava skupiny na příchod nového člena

Děti, které přicházejí do Dětského domova se školou jsou většinou frustrované, zmatené a nešťastné, jak naznačují záznamy o klientech v evidenčním záznamovém systému EVIX. Vzhledem k věku dětí (nejmladšímu klientovi je momentálně 12 let) a životním zkušenostem neprojevují tyto pocity navenek, dusí je v sobě, což vede ve většině případů k velmi vznětlivému a agresivnímu chování. Příprava celé skupiny na příchod nového klienta je opravdu důležitá. Nejde většinou o přípravu na příchod konkrétního jedince, ale o snahu vytvořit na skupině příznivé klima, které nebude zavdávat zbytečně příčinu k šikaně, rasové nenávisti a nebude nově příchozí klienty zbytečně podněcovat k výlevům vzteku vůči ostatním členům skupiny nebo dospělým jedincům. Je třeba klást důraz na důležitost respektování klientů mezi sebou navzájem, respekt vůči dospělým a v první řadě respekt vůči sobě samému. Kopriva (2008, s. 14) říká: „*Shodli jsme se na tom, že tímto výchozím bodem je respekt, úcta k dětem (a samozřejmě i k dospělým). Respektovat druhé, chovat se k nim s úctou.*“ Dále uvádí 2 znaky tohoto způsobu chování. 1. Přistupovat ke klientovi tak, aby

naše chování nezraňovalo lidskou důstojnost. Tedy nedovolit si k nim nic, co nechceme, aby si oni dovolili k nám. 2. Přestože máme stejné základní lidské potřeby a tvoříme stejný živočišný druh, každý z nás se od druhého liší. Máme rozdílný vkus, oblíbené jídlo, lišíme se v názorech, ve víře. Jsme různě nadaní, jiným způsobem se učíme a ještě v mnoha jiných věcech, aniž bychom byli lepší nebo horší. Respektovat druhé nespočívá v tom, že každému vycházíme vstříc, nemáme vůči němu oprávněné požadavky nebo si necháme všechno líbit. Musíme využívat respektující výchovné a komunikační postupy, pomocí kterých sdělujeme své oprávněné požadavky, řešíme náročné situace, a když je to potřeba, tak vyjadřujeme svoji nelibost nebo se bráníme.

Podle zkušeností z praxe v DDS, přijetí nového klienta na skupinu má dvě roviny, které jsou sice odlišné, ale vzájemně se prolínají. Jedna rovina je rovina přijetí ostatními vrstevníky a druhá rovina je přijetí dospělými, se kterými se klient dnes a denně v DDS setkává. Přičemž přijetí mezi vrstevníky bývá z pohledu samotného klienta mnohem důležitější než přijetí dospělými. Objektivně je ale přijetí dospělým pro samotného klienta neméně důležité.

Přijetí klienta na skupinu v rovině vrstevníků bývá velmi individuální. Sedláčková (2009) upozorňuje důležitosti vztahů ve vrstevnickém kolektivu, o jeho vlivu na budoucí vztahy, jak v oblasti navazování nových přátelství, tak v oblasti intimní, hledání si životního partnera. Záleží, zda na nezletilého jedince působí tlak vrstevnické skupiny pozitivně či negativně. Zde hrozí nebezpečí šikany nebo nepřijetí dítěte jako sebe samého. Říká (tamtéž, s. 64): „*Nepopulární se stávají děti, které jsou ostatním nějak nepříjemné, ruší je a nestačí jejich požadavkům. K méně zdatným vrstevníkům se často chovají tak, jako by si za své nedostatky sami mohli, odmítají je. Dítě se ve skupině potřebuje nějak prosadit, získat přijatelnou pozici nebo se o to alespoň pokusit. Jestliže se to nedaří standardním způsobem, může hledat jiný.*“ Někteří jedinci se adaptují velmi rychle, nemají problémy vzájemně komunikovat s ostatními členy skupiny, plnit si své povinnosti a dodržovat řád DDS. Jiní jsou naopak vzpurní a negují veškeré řízené i volnočasové činnosti v rámci DDS. Vzhledem k tomu, že pro spokojený život na skupině je nezbytná spolupráce a spoluúčast všech členů skupiny na chodu skupiny, je žádoucí, aby se nový klient co nejdříve zapojil do běžného chodu skupiny a podílel se rovným dílem na tom, aby skupina fungovala co nejlépe. Pokud se nový klient například odmítá podílet na pravidelném každodenním úklidu skupiny, vnáší toto nevráživost mezi ostatní členy skupiny a rozhodně to nepřispívá k pohodové a pokud možno klidné adaptaci nově přichozího klienta. Zde opět hraje důležitou roli dospělý (vychovatel), jehož úkolem je dohlédnout na to, aby případná nečinnost nového jedince nevedla ke zbytečnému napadání ze

strany ostatních členů skupiny, a to jak slovního, tak v nejvyhrocenějších případech i fyzického. Pokud zavčasu poučíme nového klienta o jeho právech a povinnostech, které pro něho platí v rámci DDŠ, můžeme některým zbytečným konfliktům či vyhroceným situacím předejít. Vždy musíme dbát na srozumitelnost námi podaných informací, s přihlédnutím k věku a intelektu klienta. Vhodné je po poučení, formou vhodně volených otázek, zjistit, jak dalece klient porozuměl všem námi podaným informacím. Pokud si nejsme jisti, že klient zcela pochopil všechna svoje práva a povinnosti, volíme jinou formu. Důležité je, aby byl klient zcela a srozumitelně obeznámen se svými právy a povinnostmi v rámci DDŠ, což je nezbytné pro jeho další, pokud možno bezproblémové, fungování v rámci DDŠ.

Problémy v rámci skupiny s příchodem nového člena bývají velmi časté. Většinou se časem chod rodinné skupiny vrátí do normálu, nový klient se adaptuje na prostředí, které pro něho zpočátku bývá stresující, z důvodů, již zmiňovaných. Může ovšem nastat situace, že si nově příchozí člen skupiny nerozumí s ostatními, někdy například jen s jedním členem rodinné skupiny natolik, že je třeba jeho přemístění na jinou rodinnou skupiny. Tento krok je samozřejmě velmi pečlivě zvažován a řešen citlivě nejen se samotným klientem, ale i s etopedy, vychovateli a v neposlední řadě s vedením DDŠ. Je třeba pečlivě zvážit, zdali změna prostředí nebude na škodu, ale k užitku. Úskalí častých změn u dětí přemístěných z rodiny do ústavní péče zmiňuje i Langmeier (2010, s. 303), říká: „*Stále běžnou chybou jsou časté neopodstatněné změny prostředí (z ústavu do ústavu, z jedné pěstounské péče do je nahradní rodiny apod.), jež silně ohrožují pocit bezpečí a osobní jistoty.*“ Někdy je vhodnější dát klientovi více času a prostoru a ve výsledku je pro něho setrvání na původně určené rodinné skupině posílením jeho sebedůvěry a sebeúcty. Pokud je ovšem i po podrobnějším zvážení a prošetření celé situace vhodnější přemístění klienta, je třeba tento krok učinit co nejšetrněji, aby nedošlo ke znejistění či až k citové deprivaci klienta.

2.7 Pedagogičtí pracovníci a příchod nového klienta

Druhou rovinou v procesu příchodu nového klienta jsou pedagogičtí pracovníci. V tomto ohledu je nezbytné, aby všichni dospělí jedinci v DDŠ, v první řadě pedagogičtí pracovníci (učitelé a vychovatelé), byli patřičně vzděláni v oboru speciální pedagogiky. Jejich vzdělání musí být v souladu se zákonem o pedagogických pracovnících a vyhláškou č. 60/2006 Sb. o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči. Další

podmínkou pro výkon povolání je kontinuální vzdělávání v oboru speciální pedagogika, aby byli za všech okolností profesionálové, kteří respektují individualitu každého klienta a pracují s nimi s již zmíněným a nezbytným respektem. Nezbytná je spolupráce, kolegiální a vzájemná informovanost mezi všemi dospělými v rámci DDŠ (vychovatelé, učitelé, etopedi, sociální pracovníci). Samozřejmostí musí být dodržování profesní mlčenlivosti a diskrétnost.

Praktická část

3 Metodologie výzkumu

V teoretické části byla nastíněna problematika spojená s příchodem nového klienta do dětského domova se školou. Výzkumná část práce se prostřednictvím metody sběru dat zúčastněného pozorování pokusí zmapovat, definovat a popsat konfliktní situace, které jsou s příchodem nového klienta spojeny a zároveň nastínit možné způsoby řešení těchto konfliktních situací. Reichel (2009) upozorňuje na „*typický značný stupeň neurčitosti*“, protože je podle něho velmi pravděpodobné, že u jevu, který zkoumáme, nezjistíme svým výzkumem jeho podstatu, protože výzkum je ovlivněn mnoha faktory, které působí na jeho konečný výsledek.

Budou popsána kritéria výběru výzkumného vzorku, hlavní cíl a dílčí cíle praktické části, bude popsána metoda a průběh sběru dat, metoda analýzy dat a výsledky výzkumu.

3.1 Cíle praktické části

Ve výzkumné části práce jsme zvolili hlavní výzkumný cíl, který jsem dále rozvedli do 5 cílů dílčích.

Hlavní cíl

Popsat proces vstupu dvou nově nastupujících klientů do rodinné skupiny DDŠ.

Dílčí cíl 1

Popsat, s jakými konfliktními situacemi ze strany dalších klientů se setkali nově nastupující klienti.

Dílčí cíl 2

Popsat, jaké konfliktní situace se objevily ze strany nových klientů.

Dílčí cíl 3

Popsat, jaké způsoby řešení konfliktních situací byly použity.

Dílčí cíl 4

Popsat, jakým výzvám čelili pracovníci DDŠ Chrudim.

Dílčí cíl 5

Zjistit, odlišnosti v procesu přijetí u klientů z různých prostředí.

3.2 Výzkumný vzorek

Výběr výzkumného vzorku proběhl záměrným výběrem. Cílem výběru vzorku u kvalitativního výzkumu není reprezentovat určitou populaci, ale konkrétní problém (Švaříček a Šedřová, 2014). Zvolený výzkumný vzorek jsou dva klienti ve věku 15 a 16 let. Prvním kritériem výběru klientů pro tento výzkum byla doba jejich přijetí do DDŠ Chrudim. Oba klienti nastoupili přibližně ve stejném období, které se shodovalo se zkoumaným obdobím. Druhým kritériem byla skutečnost, že jejich pobyt v DDŠ Chrudim je prvním pobytem v ústavním zařízení tohoto typu. Třetím kritériem byla rozdílnost prostředí odkud klienti přicházejí do DDŠ Chrudim. Na základě podkladů z osobních spisů vedených DDŠ Chrudim každého z nich vyplývá, že klienti A a B reprezentují odlišné prostředí a snahou výzkumu je zjistit, jestli jsou odlišnosti i v jejich vstupu na rodinnou skupinu.

Oba klienti jsou umístěni na rodinnou skupinu, kde autorka práce působí jako kmenový vychovatel, tudíž bylo možné provádět zúčastněné pozorování bez vlivu na fungování skupiny způsobeného přítomností cizí osoby.

Klient A byl přijat do Dětského domova se školou dne 11.12.2020. V té době měla skupina 5 členů.

Z osobního spisu a soudních rozhodnutí vyplývá, že klient byl odebrán z biologické rodiny a byl umístěn do pěstounské péče. Po smrti matky, způsobené užíváním návykových látek, otec nezvládl výchovu, měl také problémy s užíváním návykových látek a v důsledku páchaní trestné činnosti byl umístěn ve vězení. Klient byl následně umístěn do nepříbuzenské pěstounské péče, která nebyla úspěšná. V pěstounské péči došlo k násilnému chování ze strany pěstounů, kterým vyvrcholilo předchozí agresivní chování klienta A. Nařízením soudu byl umístěn do diagnostického ústavu. Po ukončení diagnostického pobytu byl klient následně přemístěn do Dětského domova se školou v Chrudimi.

Klient B se stal osmým členem rodinné skupiny. Byl přijat do Dětského domova se školou dne 20.1.2021 Nejmladšímu členovi skupiny bylo 13 let, nejstaršímu 15 let.

Z osobního spisu vyplývá, že klient A byl adoptován bezdětným manželským párem v novorozeneckém věku. Ve 3 letech spáchal otec chlapce sebevraždu. Nadále chlapce vychovávala pouze matka. Situace se změnila v období puberty, kdy přestala zvládat narůstající agresivitu klienta a zažádala o ústavní výchovu. Nařízením soudu byl umístěn do Dětského domova se školou v Chrudimi. Klient je psychiatricky medikován, pravidelně užívá léky.

Rodinná skupina, do které nastoupili oba vybraní klienti A a B, je ryze chlapecká skupina. Nejmladšímu členovi skupinu bylo 13 let, nejstaršímu 15 let. Rozpětí délky pobytu jednotlivých klientů na této rodinné skupině, v rámci DDŠ, bylo od 1 měsíce až po 2 roky.

3.3 Metoda a průběh sběru dat

V období od 11.12.2020 do 31.12.2021 byla se souhlasem paní ředitelky DDŠ Chrudim sbírána data týkající se dvou klientů DDŠ. Tato data byla získána ze tří základních zdrojů: individuální rozhovory s klienty, které probíhaly ad hoc podle potřeby, nejčastěji v situacích, kdy se klient ocitl v emocionálním vypětí zapříčiněném externími okolnostmi, v rámci každodenní skupinové reflexe, která probíhá na závěr dne a dává celé skupině prostor k zhodnocení dne, včetně reflexe spolupráce v rámci rodinné skupiny. Důležité postřehy a informace z těchto reflexí byly zaznamenány do záznamového deníku.

Dále záznamy pedagogických pracovníků v elektronickém evidenčním systému EVIX, kam vychovatelé, kteří mají službu na dané rodinné skupině v daný den, zaznamenávají situace a chování klientů DDŠ. Doplňujícím zdrojem se stala zúčastněná pozorování nově nastupujícího klienta (A, B) a měnící se dynamiky rodinné skupiny, do které klienti A a B přicházejí. Kromě rodinné skupiny probíhalo zúčastněné pozorování i ve školní třídě. Školní třída klienta A čítala v době jeho nástupu do zařízení 6 žáků, ve třídě klienta B byli pouze 4 žáci. Data byla zaznamenána do záznamového deníku.

Anamnéza klientů byla získána analýzou dostupné dokumentace – osobní karta klienta, rozsudek nebo usnesení soudu, zprávy ze zařízení, v kterých byli klienti umístěni před nástupem do DDŠ Chrudim.

Sběr dat probíhal od nástupu klientů vybraných do výzkumného vzorku, tj. 11.2.2020 pro klienta A a 20.1.2021 pro klienta B do konce roku 2021. V tomto období proběhlo 39 individuálních rozhovorů s klientem A, a 84 individuálních rozhovorů s klientem B. Písemně

záznamy ze skupinových reflexí byly pořizovány po reflexi, pokud se tato týkala jednoho z klientů ve zkoumaném vzorku. Záznamy ze systému EVIX byly konzultovány jednou týdně a vybrány byly záznamy týkající se klientů ve výzkumném vzorku.

3.4 Metoda analýzy dat

Výzkumných cílů bylo dosaženo prostřednictvím analýzy záznamového deníku (zde bylo zaznamenáno pozorování a individuální rozhovory), analýzy dostupné dokumentace (osobní karta klienta, rozsudek nebo usnesení soudu, zprávy ze zařízení, v kterých byli klienti umístěni před nástupem do DDŠ Chrudim) a analýzy záznamů v elektronickém systému EVIX.

Byl popsán proces příchodu vybraných klientů o 3 částech – konfliktní situace ze strany dalších klientů, konfliktní situace ze strany samotného klienta a výzvy pro pedagogické pracovníky (vychovatele), kteří přicházejí do styku s klienty DDŠ Chrudim.

3.5 Výsledky výzkumu

Po dobu roku 2021, kdy probíhalo pozorování dvou vybraných klientů při vstupu na rodinnou skupinu v rámci DDŠ Chrudim, docházelo ze strany stávajících klientů ke konfliktním situacím. Se skupinou věkově nejbližší se klienti setkávají ve škole, ve své třídě, která je početně menší než rodinná skupina. Učitelé se ve třídě během dne mění a spolu s nimi se mění i skupinová dynamika třídy. Z dostupných zdrojů (systém EVIX, individuální rozhovory s učiteli a individuální rozhovory s klienty) bylo patrné, že v hodinách některých učitelů dochází ke konfliktním situacím častěji v porovnání s hodinami ostatních učitelů. Nejčastějším zdrojem konfliktů byly slovní útoky ze strany ostatních žáků ve třídě, vyhrožování fyzickým napadením a v ojedinělých případech i samotné fyzické napadení nově příchozího klienta nebo vyprovokování nově příchozího klienta do té míry, že došlo k fyzickému napadení, které inicioval samotný nově příchozí klient.

Klient A se ve třídě velmi rychle aklimatizoval. Své spolužáky vědomostně převyšoval a rád na tuto skutečnost upozorňoval, a to především před dospělými pedagogickými pracovníky. Díky této skutečnosti na své spolužáky působil „nafoukaným“ dojmem. Klient A je převážně samotářský, nevyhledává společnost většího množství klientů, takže ve třídě nenavazoval bližší vztahy s ostatními spolužáky. Konfliktní situace ve škole nastávaly jen v případě, kdy

zcela nerespektoval některé z pedagogických pracovníků a slovně se vůči nim vymezoval. Mezi ním a spolužáky k větším konfliktům nedocházelo. Takové situace byly jen ojedinělé. Problémy nastaly v době, kdy přišel čas na volbu svého profesního zaměření a výběr vhodné střední školy či učiliště. Začal trpět občasnými výkyvy nálad a byl vznětlivější. Jako řešení zpočátku postačily individuální rozhovory pedagogických pracovníků (především klíčového pracovníka) s klientem a podrobné rozebrání celé situace. Později již samotné rozhovory nepomáhaly ke zlepšení psychického stavu klienta a na žádost kmenových vychovatelů byl klient A objednan ke konzultaci k psychologovi, byly domluveny pravidelné návštěvy, na které klient A začal docházet a dochází do současnosti.

U klienta B fungovaly jako spouštěcí mechanismus k fyzickému napadení nevhodné poznámky ze strany ostatních klientů na jeho nadváhu, slabší výkony při sportovních aktivitách a upozorňování na zvýšené pocení při těchto aktivitách. Klient si byl svého „handicapu“ vědom a o to víc byl na poznámky tohoto typu citlivý. Pokud se k poznámkách ostatních přidala i únava nebo momentální psychická nepohoda klienta B, došlo ke zkratkovitému chování a jmenovaný napadl klienta, který byl podle něho zdrojem jeho rozčilení. Vzhledem k velké fyzické převaze klienta B nad ostatními klienty bylo třeba v těchto ojedinělých případech zásahu dospělé osoby. Klient na dospělé dobře reaguje. Po zamezení fyzického kontaktu s druhým klientem došlo k postupnému zklidnění klienta B a poté bylo možné celou situaci v klidu rozebrat a zanalyzovat při individuálním pohovoru s klientem. Klient B zpočátku neuměl pracovat se svými pocity a náladami, nedokázal o nich otevřeně mluvit. Díky pravidelnému každodennímu hodnocení a učení se sebereflexi během pobytu v DDŠ dokáže nyní s odstupem a v klidu poměrně dobře vyhodnotit situaci a pojmenovat proč k danému konfliktu došlo a jaké kroky může pro příště učinit a čemu se vyvarovat, aby minimalizoval možnost dalšího podobného konfliktu.

Situace v rodinné skupině se od školní třídy lišila. Vzhledem k tomu, že na rodinné skupině během celého odpoledne funguje jeden ze dvou vychovatelů, kteří se na dané rodinné skupině pravidelně střídají a tráví se skupinou velké časové úseky (od předání ze školy až do večera, kdy jsou klienti předání nočním vychovatelům), nemění se klima na rodinné skupině tak rychle a snadno jako ve třídě. Na rodinné skupině je časem ustálená hierarchie mezi klienty, která je narušena právě v okamžiku příchodu nového člena. Stávající členové rodinné skupiny jsou zpočátku velmi obezřetní k nově příchozímu a jejich chování se na čas změní. Dynamika této malé sociální skupiny je náhle ovlivněna snahou jednotlivců hájit stávající pozici nebo

naopak získat pozici novou. Noví členové skupiny zpočátku pozorují fungování jak jednotlivých členů skupiny, tak fungování rodinné skupiny jako celku.

Klient A vzhledem ke skutečnosti, že už měl s ústavní výchovou a pobytem v režimovém zařízení zkušenosti (viz. případová studie klienta A), neměl problém s přijutím skutečnosti, že sdílí pokoj s někým, koho do té doby neznal. Přirozeně přijal také povinnost podílet se na úklidu společných prostor v rámci rodinné skupiny a s režimovým fungováním v rámci DDŠ Chrudim. I proto ho stávající členové přijali bez větších problémů a klienta A respektovali. Ke konfliktům ze strany členů rodinné skupiny docházelo až v okamžiku, kdy se zhoršil psychický stav klienta A, pro důvody zmíněné výše, a jeho vznětlivost a podrážděnost nebyla vždy ze strany ostatních klientů na rodinné skupině přijata s pochopením. Docházelo převážně ke slovním potyčkám s použitím vulgárních výrazů vůči klientovi A.

Aklimatizace na rodinné skupině ze strany klienta B trvala delší dobu. Klient B přišel do DDŠ Chrudim z rodinného domu, kde žil společně se svou matkou, která prakticky veškeré domácí práce dělala za něho. Pro klienta B byla zkušenost pobytu mimo svůj domov a sdílení pokoje s někým neznámým zcela nová. I pravidelnost a časová ohraničenost řízených činností, které jsou součástí každodenního programu v DDŠ Chrudim, byla zpočátku pro klienta B náročná. Někteří stávající klienti rodinné skupiny využívali jeho nezákušenosti a snažili se ho vyprovokovat nevhodnými narážkami a poznámkami. Tyto provokace vedly ke konfliktním situacím, výměně názorů provázené vulgaritami nebo výhrůzkami ze strany stávajících klientů. Situace byla vždy řešena vychovatelem dle aktuální intenzity provokací a výhrůžek. V některých případech stačila intervence vychovatele, individuální pohovory s klienty, případně skupinová supervize. V několika případech bylo nutné udělit agresorům „opatření ve výchově“, v souladu se Zákonem č. 109/2022 Sb., který v § 21 vymezuje daná opatření ve výchově (dále jen opatření ve výchově). V Dětském domově se školou v Chrudimi je nejčastěji využívána možnost omezení tráven volného času mimo zařízení a omezení účasti na atraktivních činnostech. Například možnost snížení kapesného není využívána.

Na základě získaných dat se lze domnívat, že stávající klienti DDŠ Chrudim mezi sebe lépe přijali klienta A, který má již zkušenosti s ústavní výchovou a pobytem v Dětském domově. Jeho adaptace probíhala rychleji, pravidelný denní režim a dodržování základních pravidel pro něho nebylo tak náročné, plynulý chod rodinné skupiny tudíž nijak nenarušoval a tím vznikalo jen velmi málo konfliktních situací ze strany ostatních klientů. Celkem byly zdokumentovány tři případy konfliktních situací, které byly vždy řešeny vychovatelem.

Jedenkrát byla situace vyřešena intervencí vychovatele, ve dvou případech byla agresorům (iniciátorům konfliktu) udělena opatření ve výchově a celá situace byla rozebrána při večerním hodnocení na rodinné skupině. Pro klienta B je dlouhodobý pobyt mimo domov novinkou a ze získaných dat se lze domnívat, že i proto měl s přizpůsobením se pravidlům a pravidelnému dennímu režimu DDŠ Chrudim zpočátku problém. Ke konfliktním situacím ze strany stávajících klientů docházelo právě v situacích, kdy klient B narušil již zaběhnutý chod rodinné skupiny tím, že nezvládal reagovat tak pružně na, pro něho nové a neznámé zkušenosti a tím „zdržoval“ chod rodinné skupiny. Stres a napětí, které díky tomu na skupině vzniklo, řešili někteří klienti vulgárními výrazy a nevhodnými poznámky vůči klientu B, což vedlo v sedmi případech ke konfliktním situacím vyvolaným stávajícími klienty. V pěti případech šlo o konflikt slovní, ve dvou případech šlo o slovní agresi zakončenou napadením klienta B. Všechny případy byly vyřešeny včasným zásahem vychovatele, k ohrožení zdraví klienta nedošlo ani v jednom případě. Agresorům bylo uděleno opatření ve výchově a celá situace byla vždy podrobně rozebrána při večerním hodnocení na rodinné skupině.

Na rozdíl od konfliktních situací ze strany stávajících klientů, které převažovaly na počátku pobytu klientů A a B v DDŠ Chrudim, vznikaly konfliktní situace ze strany nových klientů až ke konci pozorovaného období.

S klientem A bylo dle dostupných záznamů, a na základě dat získaných ze všech jmenovaných zdrojů, řešeno osm konfliktních situací, které byly vyvolány samotným klientem. Ve čtyřech případech se jednalo o držení a distribuci tabákových výrobků v rámci DDŠ Chrudim. Situace byla vyřešena vychovatelem, který se klientovi individuálně věnoval při soukromém rozhovoru a udělením opatření ve výchově. Ve třech případech šlo o neadekvátní reakci, která vznikla dle dostupných dat díky nedobrému psychickému stavu klienta A. Ten byl způsoben, dle dostupných záznamů a individuálních rozhovorů, vnitřní nejistotou z volby povolání a s tím souvisejících přijímacích zkoušek. Klient ve dvou případech slovně napadl jiného klienta DDŠ a vyhrožoval mu fyzickým napadením. Ve dvou případech napadl slovně vychovatele, v jednom z těchto případů se pokusil o fyzické napadení vychovatele. Díky včasnému zásahu druhého pedagogického pracovníka (klíčového pracovníka klienta A) k napadení nedošlo. Konfliktní situace byly řešeny individuálními pohovory s klientem a opatřením ve výchově. Poslední řešenou konfliktní situací ze strany klienta bylo získání a požití většího množství léků. Na základě individuálních rozhovorů a intervence psychologa bylo zjištěno, že klient chtěl vyzkoušet stav změněného vědomí a nalézt svou vlastní identitu. Možné vážné následky svého chování si v danou chvíli vůbec

neuvědomoval. Tato situace byla řešena přivoláním záchranné služby, a následně pobytem klienta v nemocnici. Po návratu klient A pravidelně ambulantně navštěvoval psychologa. Vše bylo také nahlášeno Policii České republiky (dále jen PČR) z důvodu prošetření situace, kdy neznámá osoba prodala klientu A zakázané návykové léky.

S klientem B bylo dle dostupných záznamů, a na základě dat získaných ze všech jmenovaných zdrojů, řešeno deset konfliktních situací, které byly vyvolané samotným klientem. Čtyři konfliktní situace nastaly při sportovních aktivitách, kdy klient B emočně nezvládl prohru buď sebe samotného nebo svého týmu. Na vzniklou situaci reagoval agresivním chováním a slovním napadáním ostatních klientů DDŠ Chrudim, v jednom případě i slovním napadením vychovatele. Z reakcí klienta B lze usuzovat, že emoční nestabilitu a chování vedoucí ke konfliktním situacím u něho vyvolává především fyzická únava. Další tři řešené případy konfliktního chování ze strany klienta B nastaly také při zvýšené fyzické námaze, při pěší turistice v rámci celodenních výletů s rodinnou skupinou. Všechny situace byly řešeny intervencí vychovatele a individuálním pohovorem se samotným klientem. Klient B reaguje často podrážděně až vznětlivě v situacích, které pro něj nejsou komfortní. Po vhodně zvolené intervenci u něho nastává rychlé zklidnění a při individuálním pohovoru dokáže situaci racionálně zhodnotit a velmi dobře u něho v daný okamžik funguje sebereflexe. Ke konci sledovaného období došlo u klienta B k vyhocené konfliktní situaci, kdy se klient dostal do takové tenze, že vyhrožoval fyzickým napadením vychovatele. Tato situace byla řešena kromě obvyklých postupů (intervence a individuální pohovor s klientem) také nahlášením pokusu o napadení PČR. Věc byla zástupci PČR řešena domluvou, díky které si klient B plně uvědomil možné nebezpečí a důsledky svého chování. Po intervenci PČR již k žádnému konfliktnímu chování tohoto typu u klienta B nedošlo.

Na základě dat ze všech výše uvedených zdrojů se lze domnívat, že výzvy pro pedagogické pracovníky, kteří přicházejí do styku s klienty DDŠ Chrudim a jsou svědky konfliktních situací, lze rozdělit do několika rovin.

První rovina je rovina preventivní, kdy se pedagogický pracovník, na základě předchozích zkušeností a konkrétních znalostí o daném klientovi, snaží v maximální možné míře naplánovat denní program tak, aby minimalizoval riziko vzniku konfliktní situace. Vzhledem k pravidelně se opakujícím řízeným činnostem, které jsou součástí každodenního programu DDŠ Chrudim, a rozmanitosti jednotlivých klientů DDŠ nelze zcela zabránit tomu, aby

nenastaly činnosti, které u některých klientů vyvolávají nepohodu a větší náchylnost ke konfliktním situacím, tudíž lze v rovině preventivní působit jen v omezené míře.

Druhou rovinou je rovina vhodně zvolené intervence ze strany přítomného pedagogického pracovníka v již nastalé konfliktní situaci. Zde hraje velkou roli nejen zkušenost a délka praxe pedagogického pracovníka, ale v neposlední řadě také míra empatie a rychlého úsudku a vyhodnocení vzniklé situace. Pedagogický pracovník musí umět pracovat nejen s emocemi klientů, ale především se svými emocemi, které mohou být ve vypjatých situacích vystaveny velkému tlaku, a přesto musí daný pedagogický pracovník situaci zvládnout v klidu a s nadhledem, aby nedošlo ke zbytečnému vyhocení mnohdy již tak komplikované situace.

Přínosným konceptem při řešení složitých situací, se kterými se pracovníci DDŠ setkávají jsou v DDŠ Chrudim pravidelné supervize. Supervizní práce s kazuistikami klientů, otevření některých témat a nestranné pohledy ostatních, dané situaci přítomných i nepřítomných pedagogických pracovníků, pomáhají k zanalyzování konfliktních situací a jejich vyhodnocení s odstupem času. Z reakcí ostatních pedagogických pracovníků lze usuzovat, že toto se zdá být velkou pomocí při řešení nově nastalých konfliktních situací, protože scénáře některých konfliktních situací jsou si velmi podobné.

Konfliktní situace ze strany stávajících klientů

Z provedených pozorování vyplynulo, že v případě klienta A došlo ke konfliktním situacím ze strany stávajících klientů jen výjimečně, a to až ke konci sledovaného období, kdy byl klient A v psychické nepohodě díky blížícím se přijímacím zkouškám na střední školu. Reagoval vznětlivěji na jakékoliv připomínky ostatních klientů. Naopak u klienta B docházelo ke konfliktním situacím ze strany stávajících klientů převážně na začátku sledovaného období, v době, kdy nastoupil na rodinnou skupinu. Byly to převážně nevhodné poznámky na jeho nadváhu a slabší výkony při sportovních aktivitách

Konfliktní situace ze strany nových klientů

Z provedených pozorování vyplynulo, že v případě klienta A se jednalo především o konflikty vyvolané držením zakázaných tabákových výrobků, které v několika případech distribuoval mezi ostatní klienty DDŠ. Ve dvou případech klient A slovně napadl jiného klienta DDŠ a vyhrožoval mu fyzickým napadením. Ve dvou případech napadl slovně vychovatele, v jednom z těchto případů se pokusil o fyzické napadení vychovatele. Konfliktní situace byly vyvolány špatným psychickým rozpoložením klienta, který v daný okamžik reagoval

neadekvátně na připomínky ostatních. Ze strany klienta B docházelo ke konfliktním situacím zejména při zvýšené fyzické námaze. Pokud byl klient B unavený, reagoval na jakékoliv podněty ostatních nepřiměřeně, odmítal řízené činnosti na výchově nebo aktivní zapojení se při vyučovacích hodinách. Stával se v tu chvíli vulgárním a agresivním. V několika případech vyhrožoval fyzickým napadením klientovi, v jednom případě pedagogickému pracovníkovi (vychovateli).

Použité metody řešení ze strany pracovníků DDŠ Chrudim

Jako řešení konfliktních situací u klienta A zpočátku postačily individuální rozhovory pedagogických pracovníků (učitelů nebo vychovatelů) s klientem a podrobné rozebrání celé situace. Později již samotné rozhovory nepomáhaly ke zlepšení psychického stavu klienta a klient A byl objednan ke konzultaci k psychologovi, byly domluveny pravidelné návštěvy, na které klient docházel a dochází do současnosti. Za držení a distribuci tabákových výrobků v DDŠ bylo klientovi A uděleno opakovaně opatření ve výchově. I v případě klienta B byly konfliktní situace řešeny rozebráním a zanalyzováním situace při individuálním rozhovoru. V několika případech bylo nutné zabránit fyzickému kontaktu klienta B s ostatními klienty. Díky intervenci pedagogického pracovníka došlo k postupnému zklidnění klienta B. Klientovi bylo opakovaně uděleno opatření ve výchově. V jednom případě, kdy klient B vyhrožoval fyzickým napadením vychovateli, byl nahlášen PČR pokusu o napadení. Věc byla zástupci PČR řešena domluvou.

Výzvy pro pedagogické pracovníky DDŠ

Jednou z výzev pro pedagogické pracovníky je naplánování každodenního programu v rámci rodinné skupiny co nejvíce s ohledem na zájmy klientů, snažit se upoutat jejich pozornost, učinit program atraktivním. V okamžiku, kdy se klienti nudí, vzniká na rodinné skupině nepohoda, která může vyústit v konfliktní situaci. Další výzvou je „sebekoučink“. Ve vypjatých situacích jsou pedagogičtí pracovníci vystaveni velkému tlaku, a přesto musí situaci zvládnout v klidu a s nadhledem, aby nedošlo ke zbytečnému vyhocení mnohdy již tak komplikované situace. Výzvou je i snaha vytvořit na skupině příznivé klima, které nebude zavdávat příčinu k šikaně, rasové nenávisti a nebude nově přichozí klienty podněcovat k agresi a vulgaritám vůči ostatním členům skupiny, případně vůči dospělým jedincům. Velký důraz klademe na respektování klientů mezi sebou navzájem, respekt k dospělým a v první řadě respekt k sobě samému.

Odlíšnost v procesu přijetí u klientů z různých prostředí

Z provedených pozorování vyplynulo, že klient A, který už měl zkušenosti s ústavní výchovou a pobytem v režimovém zařízení, měl proces přijetí na rodinnou skupinu pohodovější a méně komplikovaný než klient B, který nastoupil do DDŠ z prostředí neúplné rodiny. Vzhledem k této skutečnosti, převládaly konfliktní situace jak ze strany stávajících klientů, tak ze strany nového klienta, převážně na samotném začátku pobytu u klienta B. Klient A neměl problém s plněním každodenních povinností jak ve škole, tak na rodinné skupině. Klient B neměl problémy s plněním školních povinností, ale potřeboval určitý čas, než si zvykl na fungování rodinné skupiny a přijal za své nutnost podílet se například na úklidech společných prostor, protože povinnosti tohoto typu nebyl z domu zvyklý. Také sdílení pokoje s někým, koho do té doby neznal, bylo pro klienta B novou zkušeností, kterou zpočátku nesl s nelibostí.

Závěr práce

Tématem bakalářské práce byl vstup jedince do skupiny v rámci Dětského domova se školou.

Cílem práce pak bylo popsat na základě analýzy záznamového deníku, analýzy dostupné dokumentace a analýzy záznamového elektronického systému EVIX proces vstupu dvou nově nastupujících klientů do rodinné skupiny DDŠ v Chrudimi. Pro provedení analýzy bylo nutné zmapovat, s jakými konfliktními situacemi se setkávají nově přicházející klienti při kontaktech s původními členy skupiny. Dále popsat, jaké konfliktní situace vznikají ze strany nových klientů. Další významnou částí bylo zmapování výzev a konfliktních situací, kterým čelili pedagogičtí pracovníci (vychovatelé a učitelé) DDŠ Chrudim. Popsat, jaké způsoby řešení konfliktních situací byly použity. Na základě analýzy získaných dat prozkoumat odlišnosti v procesu přijetí u klientů přicházejících do DDŠ Chrudim z různých prostředí. Věřím, že tohoto cíle bylo dosaženo.

V první kapitole práce jsem se zaměřila na typy zařízení ústavní výchovy a postup v péči o dítě, které se nachází v takové situaci, která je pro něj ohrožující, nebo jeho chování vykazuje takové znaky, které brání jeho řádnému vývoji a pokud péče nebo dohled OSPOD nevede k úpravě poměrů. Krátce jsem se věnovala také vhodnému typu náhradní péče, která je státem preferovanou formou péče o ohrožené děti. Dále byl popsán věk klienta při nástupu do DDŠ se zaměřením na specifika tohoto věku. Součástí první kapitoly je také specifikace rizikového chování, problémového chování a poruch chování. Byly zde nastíněny nejčastější projevy poruch chování, s kterými přicházejí klienti do DDŠ Chrudim. Druhá kapitola je věnována charakteristice zařízení DDŠ Chrudim a podrobnému popisu procesu přijetí nového klienta na rodinnou skupinu v Dětském domově v Chrudimi. Je zde představena příprava rodinné skupiny na příchod nového člena a příprava pedagogických pracovníků DDŠ Chrudim.

V praktické části jsem zkoumala příchod dvou chlapců na rodinnou skupinu v DDŠ Chrudim. Použila jsem k tomu kvalitativní metodu výzkumu tzv. zúčastněného pozorování. V rámci vlastního výzkumu jsem na základě analýzy záznamového deníku, analýzy dostupné dokumentace a analýzy systému EVIX popsala proces příchodu vybraných klientů. Proces jsem rozdělila do tří částí. Konfliktní situace vznikající ze strany stávajících klientů, konfliktní situace vznikající ze strany samotného klienta a výzvy pro pedagogické pracovníky (vychovatelé), kteří přicházejí do styku s klienty DDŠ Chrudim. Zároveň jsou zde prezentovány možnosti řešení těchto konfliktních situací. V některých případech stačila intervence vychovatele, individuální pohovory s klienty, případně skupinová supervize.

V několika případech bylo ale nutné udělit opatření ve výchově. V Dětském domově se školou v Chrudimi je nejčastěji využívána možnost omezení trávení volného času mimo zařízení a omezení účasti na atraktivních činnostech. Například možnost snížení kapesného zde není využívána.

Z výsledků výzkumu mé bakalářské práce lze soudit, že ačkoliv klienti A a B přišli do DDŠ Chrudim z rozdílných prostředí (klient A z rodinného prostředí, klient B z ústavního zařízení), čelili oba konfliktním situacím po svém nástupu do Dětského domova se školou. Konfliktní situace vznikaly častěji ze strany ostatních, stávajících klientů, a ve větší míře se projevovaly u klienta A, který neměl s pobytem mimo svůj domov zkušenosti. Bylo potřeba delšího časového úseku, aby přijal režimové fungování DDŠ a sdílení času ve škole i mimo školu s omezeným okruhem prakticky stále stejných lidí. Klient B měl zkušenost s Dětským domovem, takže pro něho pobyt v režimovém zařízení nebyl novinkou a jeho příchod do rodinné skupiny byl plynulejší, i navázání přátelských vztahů s ostatními klienty bylo rychlejší než v případě klienta A.

Ze získaných poznatků vyplývá, že příchod klienta do skupiny v DDŠ je náročnou situací jak pro klienta samotného, tak pro všechny zúčastněné (pedagogičtí pracovníci, zaměstnanci DDŠ, stávající klienti DDŠ). Jedním ze způsobů, jak minimalizovat negativní vliv příchodu do nového prostředí pro klienta, je příprava rodinné skupiny na tuto skutečnost. Nejde většinou o přípravu na příchod konkrétního jedince, ale o snahu vytvořit na skupině příznivé klima, které nebude zavdávat příčinu ke vzniku negativních jevů, jakými jsou šikana, rasové nenávisť nebo výbuchy vzteku. Významnou součástí adaptace klienta na nové prostředí, je kladení důrazu na důležitost respektování klientů mezi sebou navzájem, respektu vůči dospělým a v první řadě respektu vůči sobě samému.

Seznam tabulek

Tabulka 1. - Důvody umístění v zařízení (DDŠ Chrudim) ke dni 31.12.2021

Tabulka 2. - Příchody klientů do DDŠ Chrudim

Tabulka 3. - Školská zařízení a počty umístěných dětí od r. 2011 do r. 2019

ZDROJE

Seznam literatury

BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed, 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. Praha: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HUTYROVÁ, Miluše, Michal RŮŽIČKA a Jan SPĚVÁČEK, 2013. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3725-5.

JEŘÁBKOVÁ, K. a kol. 2013. *Školská integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc: UP. ISBN 978-80-244-3730-9.

KOPŘIVA, P., 2008. *Respektovat a být respektován*. Vyd. 3. Kroměříž: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

LANGMEIER, Josef, Karel BALCAR a Jan ŠPITZ, 2010. *Dětská psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-710-7.

MATOUŠEK, Oldřich, 1999. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vydání druhé. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

PROCHÁZKA, Roman a Miroslav OREL, 2021. *Vývojová neuropsychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-3080-1.

REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

SEDLÁČKOVÁ, Daniela, 2009. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2685-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

Internetové zdroje

ČERNÁ, Stanislava, 2019. *Náhradní rodinná péče v kontextu nedostatku pěstounských rodin*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická fakulta Katedra křesťanské sociální práce. Vedoucí práce Šlechtová Hana.

Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola, 2015, Školní vzdělávací program výchovné činnosti [online]. Chrudim: Chrudim, 2015, 2015 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.dds-chrudim.cz/wp-content/uploads/2020/06/Školní-vzdělávací-program-výchovné-činnosti.pdf>

F90-F98 - Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání, 2022. *MKN-10 klasifikace* [online]: Český statistický úřad, 2022 [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>

Národní strategie ochrany práv dětí na období 2021–2029, 2020. *MPSV* [online]. Praha: MPSV, 2020, [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRANY+PR+AV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5

Ombudsman veřejný ochránce práv, 2018, Dětský domov, výchovný ústav. [online]. Brno: Ombudsman veřejný ochránce práv, [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Detsky-domov.pdf>

Zákony pro lidi. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#cast1> [online]. [cit. 2022-06-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#cast1>

Statistiky: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2017, 2018. MPSV: Rodina, ochrana práv dětí, senioři [online]. Praha: MPSV, [cit. 2022-06-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/7260>

Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 22. 3. 2012: Občanský zákoník [online]. Sbírka zákonů, 2012, (Částka 33/2012) [cit. 2019-01-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online]. Sbírka zákonů, 1999, (Částka 111/1999) [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád [online]. Sbírka zákonů, 1963, [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99#cast2>

Anotace

Jméno a příjmení:	Hana Štanglová
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kateřina Jeřábková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022
Název závěrečné práce:	Vstup jedince do skupiny v rámci Dětského domova se školou
Název závěrečné práce v angličtině:	A child's joining an established group in the context of children's residential home with school.
Anotace závěrečné práce:	V bakalářské práci je popsán proces vstupu dvou nově nastupujících klientů do rodinné skupiny v rámci Dětského domova se školou Chrudim (dále jen DDŠ). V praktické části jsou popsány konfliktní situace, s kterými se nově příchozí klienti setkávají a způsoby řešení těchto konfliktních situací, odlišnosti v procesu přijetí u klientů přicházejících na rodinnou skupinu z různých prostředí a výzvy, kterým čelili pedagogičtí pracovníci DDŠ Chrudim.
Klíčová slova:	Rodinná skupina, Dětský domov se školou, konfliktní situace, vychovatel, pedagogický pracovník, klient.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	39 stran
Jazyk práce:	Český jazyk